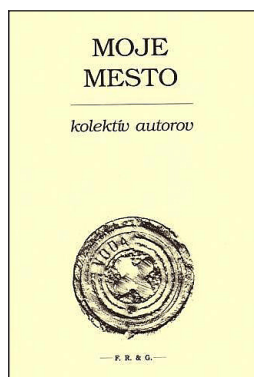

***Moje mesto.* Zost. Eugen Gindl – Ján Púček. Bratislava: Marenčin PT, 2024. 336 s. ISBN 978-80-569-1249-2.**

Súbor textov, väčšinou pôvodne pripravených pre časopis OS, ktoré do výslednej podoby zostavili E. Gindl a J. Púček, predstavuje vo viacerých smeroch originálny zámer. V prvom rade je tu zreteľná snaha priblížiť čitateľom zaujímavé a pritom stále nedostatočne známe prostredie mestských a malomestských komunít. Tie na jednej strane v rámci územia dnešného Slovenska predstavovali mimoriadne dôležitý priestor, kde sa rozvíjal často veľmi špecifický hospodársky, kultúrny či náboženský život jednotlivých oblastí. Súčasne ale osobitá a rôznorodá meštianska kultúra iba v malej miere predstavujú súčasť väčších dejinných syntéz, kde na bližšiu analýzu ich špecifik nie je a z objektívnych dôvodov

ani nemôže byť dostatočný priestor. Početný kolektív autorov jednotlivých textov, v ktorom majú svoje zastúpenie nielen historici, ale tiež etnografi, spisovatelia či novinári, prevažne „osvietení domorodci“, ako ich v úvode nazýva E. Gindl, vytvára pestrú škálu pohľadov na to ktoré vybrané mesto. Prispieva k tomu nielen široké spektrum autorov, ale aj rôzna forma výslednej výpovede. Niektoré z nich majú publicistickú, iné beletristickú či esejistickú podobu. V niektorých prípadoch došlo pri predstavovaní konkrétneho mesta a jeho osobitostí aj k využitiu rozhovoru.

Ak niekto hľadá iba podrobného historického sprievodcu dejinami dvadsiatich štyroch prezentovaných miest, pravdepodobne nebude pri čítaní publikácie spokojný. Úplne spokojný zrejme nebude ani ten, kto hľadá odpovede na zložité otázky národnostného, kultúrneho, konfesionálneho či politického vývoja jednotlivých lokalít. Prísnu logiku by sme nemali uplatňovať ani pri otázke teritoriálneho rozloženia sledovaných miest, ani pri ich odlíšení z hľadiska ich veľkosti či významu. Veď text venovaný Bratislave má približne rovnaký rozsah ako časť vyhradená Štúrovu. I napriek tomu ale publikácia svoj zmysel má a podľa nášho názoru dokonca nie zanedbateľný. V prvom rade zostavovatelia zozbierali v časopise publikované príspevky, ktoré by sami o sebe veľmi pravdepodobne zapadli, najmä po zániku periodika, do zabudnutia. Zoradené vedľa seba, vo viac či menej ucelenej podobe, umožňujú lepšie sledovať zámery, s ktorými boli pripravované. Napríklad priblížiť už spomínané špecifiká jednotlivých lokalít na pozadí pestrého multikonfesionálneho a multietnického prostredia, akým územie dnešného Slovenska nepochybne bolo. A tak sa prostredníctvom osobných spomienok, esejí i publicistických textov môžeme napríklad plynule pohybovať medzi prevažne na poľnohospodársku výrobu zameraným juhom Slovenska, kde v minulosti rezonoval úplne iný spôsob života, ako v severnejšie položených častiach krajiny. Zaujímavé porovnanie v tomto smere dvoch odlišných „svetov“ prostredia Liptova a Hontu možno sledovať v texte S. Kovačevičovej *Moje mesto: Šahy*.

Niektoré z príspevkov vyznievajú celkovo skôr optimisticky, iné naopak poskytujú skôr opačný obraz vývoja sledovaného sídla. Napríklad časť J. Vanoviča *Moje mesto: Martin*, je presiaknutá nostalgiou nad zbytočnými, nezmyselnými stratami zaznamenanými v ľudskej i architektonickej rovine, keď sa počas štyroch desaťročí vytvárala „čierna bezodná jama v nás“ (s. 121). Aj keď v priebehu 20. storočia bolo z rôznych dôvodov zničených množstvo pozoruhodných pamiatok, často špecifických pre danú oblasť, publikácia nie je iba nostalgickým nárekom nad tým čo bolo a už sa nevráti.

Texty, zamerané na staršiu i novšiu históriu vybraných miest a mestečiek, prinášajú totiž množstvo originálnych pohľadov, myšlienok a prienikov, ktoré najmä z pohľadu historikov a etnografov môžu byť dôležitým inšpiračným zdrojom pre lepšie pochopenie celkového vývoja mestskej komunity, ale i jednotlivých udalostí, ktoré sa v rámci nich, najmä počas krízových období odohrávali.

Poznávanie, ale i celková rekonštrukcia minulosti, aj relatívne nie veľmi vzdialenej, je stále zložitejšia a neurčitejšia. Priami pamätníci postupne vymierajú. Nové generácie, trochu paradoxne i napriek používaniu stále dokonalejších technických prostriedkov, vo väčšine prípadov uchovávajú stále menej informácií o svojich predkoch, osudoch jednotlivcov či celých miest v neustále sa meniacich politických, ekonomických a kultúrnych podmienkach strednej Európy. I z tohto dôvodu považujeme v prípade tejto publikácie za zaujímavý ani nie tak súbor informácií o oficiálnych dejinách jednotlivých miest alebo zvyklostiach ich obyvateľov. Skôr je pozoruhodný osobitý, individuálny pohľad autorov jednotlivých príspevkov na priestor, ktorý im bol a stále je blízky. Spomienky a dojmy, na prvý pohľad drobnosti, ktoré ale nezaznamenávajú štatistiky či archívne pramene, tradície ani dobová tlač. Niečo individuálne, prchavé, no napriek tomu pre pochopenie života miest a mestečiek na území dnešného Slovenska mimoriadne dôležité. To „genius loci“, ktoré nám

neustále a žiaľ stále rýchlejšie zmeny berú, alebo aspoň výrazne menia, tak ako sa mení celý okolitý svet. V publikácii zhromaždené texty v podobe esejí, spomienok či stručných úryvkov z dejín vybraných sídel nám ale aspoň malé kúsky často zložitej, a z pohľadu súčasnej najmladšej generácie žijúcej skôr v globálnom ako lokálnom priestore, už ťažko pochopiteľnej skladačky dokážu zachovať a pripomínať. O našej dávnej a nedávnej minulosti sa dá písať aj takýmto spôsobom, ktorý nepochybne osloví časť odbornej i širokej verejnosti.

Patrik Derfiňák